

Risico's, nadelen en aandachtspunten bij vergaande samenwerking school en kinderopvang (IKC)

Brede scholen bestaan al sinds de 90'er jaren van de vorige eeuw. Nadat in 2007 in de Wet op het Primair Onderwijs (WPO, art. 45) werd opgenomen dat scholen zorg moeten dragen voor tussenschoolse – en buitenschoolse opvang kwamen de eerste gedachten rond Integrale Kindcentra (IKC).

Zowel brede scholen als kindcentra bestaan bijna altijd uit een vergaande samenwerking tussen verschillende organisaties als school, kinderopvang, peuterspeelzaal en soms ook welzijnsorganisaties.

Deze vergaande samenwerking heeft niet alleen positieve en gewenste effecten voor kinderen, ouders, medewerkers en samenleving.

Er zijn risico's, nadelen en aandachtspunten bij vergaande samenwerking, zoals:

1. **Verkleining van de keuzevrijheid van ouders voor zowel voorschool, basisschool als buitenschoolse voorzieningen**

Scholen in samenwerkingsverbanden hebben meestal een aannamebeleid dat kinderen uit de 'eigen' voorschoolse voorzieningen voorrang geeft. Voor populaire scholen moeten ouders dus alsnog hun kind als baby inschrijven terwijl de WPO juist de minimumleeftijd van 3 jaar noemt. Dit verkleint de keuzevrijheid van ouders. Tevens kan dit nadelig zijn voor het kind omdat het bij een te vroege schoolkeuze niet mogelijk is om een school te kiezen die past bij het kind.

Deze 'koppelverkoop' kan naar twee kanten ongewenst uitwerken: ouders moeten naar een voorschoolse voorziening om toegang te krijgen tot de gewenste school en ouders kunnen bijna alleen kiezen voor de aan de voorschool gekoppelde school als dat de enige school is waarmee de voorschool een doorgaande lijn heeft.

2. **Vermindering van differentiatievaardigheden van leerkrachten**

Een doorgaande lijn tussen voorschool en groep 1 leidt tot een homogener instroom in groep 1. De Onderwijsinspectie constateert dat de kwaliteit van het onderwijs verbetert naarmate leerkrachten meer kunnen differentiëren en constateert tevens dat deze bekwaamheid vaak onvoldoende is bij leerkrachten. Leerkrachten uit de onderbouw kunnen beter differentiëren dan leerkrachten in midden- en bovenbouw en dit komt onder andere door een heterogene instroom in groep 1. Indien de instroom homogener wordt, kan dit leiden tot vermindering van differentiatievaardigheden van het schoolteam.

3. **Stempel bij overdracht**

Een dossier kan kind en ouder blijven 'achtervolgen'. Zie CPB-rapport Samenwerking kinderopvang en onderwijs: <https://www.cpb.nl/publicatie/samenwerking-kinderopvang-en-onderwijs>

4. **Segregatie**

Kinderen van werkende en niet werkende ouders en doelgroep- en geen doelgroepkinderen groeien nauwelijks samen op. Vergaande samenwerking kan deze splitsing versterken indien het niet lukt om voorzieningen te maken die openstaan en laagdrempelig toegankelijk zijn voor alle groepen. Zie het CPB-rapport.

6. **Kansenongelijkheid**
 Zie het CPB-rapport. (<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/cpb-policy-brief-kinderopvang-en-onderwijs.pdf>)
 Daaraan toegevoegd: indien groep 1 helemaal is ingericht op de instroom uit de voorschool kan dit kinderen die instromen uit de thuissituatie benadelen.
7. **Samenwerking versus band moederorganisatie.**
 Bijna alle scholen en kinderopvangorganisaties zijn onderdeel van een 'eigen' groter bestuurlijk samenwerkingsverband. Organisaties die een ikc vormen, krijgen als het ware twee navelstrengen, met de moederorganisatie en met de partnerorganisatie. Dat kan complexiteit en spanningen met zich meebrengen.
8. **Overheadkosten en oplossingen van onderwijs- en maatschappelijke problemen**
 Het vormen van een IKC en het duurzaam in stand houden kosten tijd en geld. De kosten zitten in de extra bestuurlijke schil/laag, de extra directie-laag en in het extra afstemmen en overleggen tussen medewerkers op de kindvloer en tevens stafmedewerkers bij de moederorganisaties. Dat zijn kosten die blijvend zijn. (Zie tevens het punt 'samenwerking versus band moederorganisatie.)
 In het onderwijs gaat er sinds begin 2000 relatief minder geld naar leerkrachten en meer naar niet-onderwijsgevend personeel. Hierop is kritiek.
 Het is de vraag welke problemen met een IKC worden opgelost, of het onderwijs- en/of maatschappelijke problemen zijn als laaggeletterdheid, zittenblijven, gebrek aan gezondheidsvaardigheden, slechte aansluiting op hbo/wo (zie voor een overzicht van problemen: <http://www.marjoleinploegman.nl/45-blijft-zitten-en-andere-cijfers/>). Pas als dat het geval is, is het verantwoord om geld af te romen van (voor)scholen.
 Zie voor de ontwikkeling van overheadkosten in onderwijs
<https://decorrespondent.nl/6683/resultaat-van-twintig-jaar-miljarden-extra-naar-onderwijs-minder-docenten-grotere-klassen-lager-salaris/570311501584-09b5b15e>
9. **Slechter passen van standaard onderwijs in geval van 'doorgaande lijn' tussen school en opvang***
 Stel: Juf Marijke heeft 25 kinderen in groep 4. 20% gaat naar de buitenschoolse opvang waarmee een inhoudelijke doorgaande lijn is gerealiseerd. Na schooltijd gaan 5 kinderen 'door', 20 gaan iets anders doen. De volgende ochtend passen die 5 minder in het standaardprogramma van juf Marijke. De verschillen lopen op naarmate het aantal dagen toeneemt.
10. **Verdere 'verschooling'**
 Bij de invoering van de Wet op het Basisonderwijs in 1985 zijn de kleuterscholen en lagere scholen opgegaan in het basisonderwijs. Kenmerk van kleuteronderwijs was: speels leren afgestemd op de ontwikkeling van het specifieke kind. Kenmerk van lager onderwijs was: klassikaal leren, gestandaardiseerd in zogenaamde jaarklassen met vaste leerstof. Na de samenvoeging hebben de groepen 1 en 2 meer kenmerken gekregen van de lagere school; de groepen 3 tot en met 8 hebben nauwelijks kenmerken gekregen van de kleuterschool. Het is voor sommigen een zorg dat voorschool en buitenschool in een IKC meer schoolse kenmerken zullen krijgen.

12. Ongelijkwaardigheid samenwerkingspartners

In een IKC zal de school dominant zijn. Daarvoor zijn diverse argumenten. Onderwijs is bij wet geregeld en moet aan allerlei eisen voldoen, het toezicht noopt tot presteren. Daarnaast is onderwijspersoneel (veel) hoger opgeleid dan kinderopvangpersoneel (niveau 6-7 versus niveau 3-4).

Zonder krachtige waarborgen van gelijkwaardigheid zal onderwijs 'altijd aan het langste eind trekken'.

13. Toetredingsdrempels voor kinderopvangorganisaties

Vergaande samenwerkingsverbanden maken het moeilijk, zo niet onmogelijk, voor nieuwe kinderopvangorganisaties om een plek te verwerven in de markt. Indien de grote schoolbesturen meerjarencontracten hebben met kinderopvangorganisaties en dit ook is verankerd in de huisvesting dan raakt de markt in bepaalde regio's mogelijk op slot.

14. Extra schakels

Samenwerking in één overkoepelend bestuur kan een extra schakelpunt vormen = extra afstemming. Dit geldt ook voor één frontoffice. Veel contacten tussen ouders en voorziening bestaan uit het dagelijkse persoonlijke contact bij het brengen en halen van kinderen en deze medewerkers zijn waarschijnlijk niet de frontoffice-medewerkers.

* Het voorbeeld van juf Marijke verder uitgewerkt in een voorbeeld.

Het standaardprogramma is afgestemd op het gemiddelde dan wel het grootste aantal van de klas. Juf Marijke heeft één groepsaanbod voor 25 kinderen. Het is groep 4. Het leerstofjaarklassensysteem betekent redelijk homogene groepen van kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd die bezig zijn met ongeveer dezelfde leerstof. Het groepsaanbod gaat dus uit van een gemiddelde.

Voorbeeld uit groep 4, 'leren van hoofdletters en naschoolse opvang': de kinderen leren de verschillende hoofdletters. Dit gebeurt klassikaal. Op school zijn de hoofdletters A tot en met F aan de orde geweest. In de bso gaat men verder op dit onderwerp, bijvoorbeeld door een brief te gaan schrijven en te posten. De bso-kinderen hebben dan meer hoofdletters nodig dan ze op school hebben geleerd en de juf/pedagogisch medewerker van de bso leert ze die. De volgende ochtend wil juf Marijke verder met de volgende hoofdletters uit haar groepsleerplan. 5 Kinderen zijn echter verder, zij hebben al de volgende hoofdletters geleerd. Juf Marijke gaat of daarop verder en de rest (20 kinderen) kan niet aansluiten, of ze gaat verder met de hoofdletters waar de 20 kinderen zijn gebleven en de 5 bso-kinderen krijgen herhaling (dus stagnatie). Ideaal is dat beide groepen bediend worden, maar dan is er geen sprake meer van standaardonderwijs maar van maatwerk (en het punt was dat samenwerking tussen po en ko kan leiden tot slechter passen van gestandaardiseerd onderwijs).

Ander voorbeeld uit groep 4, het leren van de tafels en vakantieopvang. In groep 4 worden de tafels geleerd. Onderdeel van het leerproces is het groepsgewijs hardop uit het hoofd leren. Het leren van de tafels gaat vaak in de volgorde 1, 2, 10, 5, 3, 4, 6, 7, 8, 9. Voor de voorjaarsvakantie is net de tafel van 4 afgerond. In de vakantieopvang in februari zijn er toevallig 6 kinderen en de pedagogisch medewerker van de bso gaat met die 6 kinderen de tafel van 6 oefenen: $1 \times 6 = 6$ kinderen aan de lunchtafel die $2 \times 6 = 12$ handen hebben, enz. Die week vakantie was precies genoeg om de hele tafel van 6 te leren! Na de vakantie komen de 25 kinderen weer in de klas bij juf Marijke. Voor 20 van hen is de tafel van 6

nieuw, voor 5 gesneden koek. Juf Marijke kan deze 25 kinderen geen goed onderwijs meer geven indien ze uitgaat van haar standaard groepsaanbod.

Dit zijn twee kleine voorbeelden die een leerkracht, als het goed is, al improviserend kan oplossen. Je kunt je echter voorstellen dat de verschillen tussen kinderen steeds groter worden naarmate een groep veel gebruik maakt van kinderopvang inclusief een doorgaande ontwikkelingslijn en een andere groep helemaal geen gebruik maakt van kinderopvang.